

ויקרא פרק יט

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמח עמוד ב וביצה דף ל עמוד א

אמר ליה רבא בר רב חנין לאביי: תנן, אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין, והאידינא דקא חזינן דעבדן הכי, ולא אמרינן להו ולא מידי? - אמר ליה: ולטעמך, הא דאמר (רבא) +מסורת הש"ס: רבה+ לא ליתבי איניש אפומא דלחיא דלמא מגנדר ליה חפץ ואתי לאתויי (ארבע אמות ברשות הרבים), והא הני נשי דשקלן חצבייהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה, ולא אמרינן להו ולא מידי? אלא, הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. הכא נמי - הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. והני מילי - בדרבנן, אבל בדאורייתא - לא. ולא היא, לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי, דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא, ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו? וויקרא י"ט+ הוכח תוכיח, הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו? תלמוד לומר: תוכיח, מכל מקום; יכול אפי' משתנים פניו? ת"ל: לא תשא עליו חטא. תניא, א"ר טרפון: (תמיהני) +מסורת הש"ס: [תמה]+ אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך. אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח ואמר רבי יוחנן בן נורי: מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן (שמעון ברבי) +מסורת הש"ס: [גמליאל]+ וכל שכן שהוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר: +משלי ט"ו+ אל תוכח לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך... עד היכן תוכחה? רב אמר: עד הכאה, ושמאל אמר: עד קללה, ורבי יוחנן אמר: עד נזיפה. כתנאי, רבי אליעזר אומר: עד הכאה, רבי יהושע אומר: עד קללה, בן עזאי אומר: עד נזיפה. אמר רב נחמן בר יצחק, ושלשתן מקרא אחד דרשו: +שמאל א' כ"ו ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות, וכתבי: +שם+ ויטל שאול את החנית עליו להכותו. למאן דאמר עד הכאה, דכתיב: להכותו; ולמאן דאמר עד קללה, דכתיב: +שם+ לבשתך ולבושת ערות אמך; ולמאן דאמר עד נזיפה, דכתיב: ויחר אף שאול. ולמ"ד נזיפה, הכתיב הכאה וקללה! שאני התם, דאגב חביבותא יתירא דהוה ביה ליהונתן בדוד, מסר נפשיה טפי.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא: ואימא +ויקרא י"ט+ הוכח - חדא זימנא, תוכיח - תרי זמני? - אמר ליה: הוכח - אפילו מאה פעמים משמע, תוכיח - אין לי אלא הרב לתלמיד, תלמיד לרב מנין - תלמוד לומר הוכח תוכיח, מכל מקום.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

ואמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון: כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר: חובה, שנאמר: +משלי ט"ו+ אל תוכח לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נד עמוד ב

רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו, בכוליה דסדר מועד, כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן. כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. כי הא דאמר רבי חנינא: מאי דכתיב +ישעיהו ג' ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו - זקנים מה חטאו? אלא, אימא: על זקנים שלא מיחו בשרים... אמר ליה רבי זירא לרבי סימון: לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא. אמר ליה: לא מקבלי מינאי. אמר ליה: אף על גב דלא מקבלי - לוכחינהו מר, דאמר רבי אחא ברבי חנינא: מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקדוש ברוך הוא וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה, דכתיב +יחזקאל ט' ויאמר ה' אליו עבר בתוך העיר בתוך ירושלים והתיות תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל: לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה. ועל מצחם של רשעים תיו של דם, כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה נשתנו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים, והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבונו של עולם, היה בידם למחות ולא מיחו! אמר לה: גלוי וידוע לפני, שאם מיחו בהם - לא יקבלו מהם. (אמר) +מסורת הש"ס: [אמרה]+ לפניו: רבונו של עולם, אם לפניך גלוי - להם מי גלוי?

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לט

וכשלו איש באחיו - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה! התם שיש בידם למחות ולא מיחו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נד עמוד ב וביצה דף כג עמוד א

משנה. אין חמור יוצא... ולא פרה בעור הקופר, ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים.

גמרא. ולא ברצועה שבין קרניה. אי לרב (דאמר) - בין לנוי בין לשמר אסור, אי לשמאל (דאמר) - לנוי אסור, לשמר מותר. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה. וחדא פרה הויה ליה? והא אמר רב, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב: תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא! - תנא: לא שלו היתה, אלא של שכינתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה - נקראת על שמו.

אליהו רבה (איש שלום) פרשה יח

הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא שם /י"ט/), יכול אם יודע אתה שאין שונאך הוכיחהו, ואם לאו אל תוכיחהו, ת"ל הוכח תוכיח את עמיתך. **ד"א את עמיתך, שעמך במצוות אתה מוכיח, ואי אתה מוכיח לרשע ששונאך, שנאמר יוסר לץ לוקח לו קלון** (משלי ט' ז'), אמר ר' אלעזר בן מתיהא אם יש דבר בינו לבינך אמור לו ולא תהא חוטא בו, לכך נאמר לא תשנא את אחיך בלבבך [וגו'] ולא תשא עליו חטא.

רש"י ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

(יז) ולא תשא עליו חטא - לא תלבין את פניו ברבים:

רשב"ם ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך - אם גמלך רעה לא תתראה לפניו כאוהב [בפיו שלום את רעהו ידבר] ובקרבו ישים ארבו, לא טוב [הדבר אשר אתה עושה], **אל תשנאהו בלבבך אלא הוכיח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום:**

אבן עזרא ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

הוכח תוכיח **שמא תחשדהו בדבר ולא היה כן**, וזה טעם ולא תשא עליו חטא, **כי עונש יהיה לך בעבורו:**

רמב"ן ויקרא פרק יט

(יז) ואמר הוכח תוכיח את עמיתך - מצוה אחרת, ללמדו תוכחת מוסר, "ולא תשא עליו חטא" שיהיה עליך אשם כאשר יחטא ולא הוכחת אותו. ולזה יטה לשון אונקלוס שאמר, ולא תקבל על דיליה חובא, שלא תקבל אתה עונש בחטא שלו.

ואחרי כן צוה שתאהוב אותו. והנה השונא את רעהו עובר בלאו, והאוהב לו מקיים עשה:

והנכון בעיני, כי "הוכח תוכיח", כמו והוכיח אברהם את אבימלך (בראשית כא כה). **ויאמר הכתוב, אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונך, אבל תוכיחנו מדוע ככה עשית עמדי, ולא תשא עליו חטא לכסות שנאתו בלבבך ולא תגיד לו, כי בהוכיחך אותו יתנצל לך, או ישוב ויתודה על חטאו ותכפר לו.** ואחרי כן יזהיר שלא תנקום ממנו ולא תטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכן שלא ישנא אותו אבל יזכור החטא בלבו, ולפיכך יזהירנו שימחה פשע אחיו וחטאתו מלבו. ואחרי כן יצוה שיאהב לו כמוהו:

ר' חיים פלטיאל ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אף על פי שאמרת לך כי תראה חמור שונאך, ומוקמין לה בשונא ישראל שעשה עבירה אפי' הכי לא תשנא את אחיך בלבבך אלא הוכיח תוכיח את עמיתך עד ק' פעמים. והא דאמ' הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ה"מ היכא דאינו יודע אם יקבלו ממנו אם לאו אז הוכח תוכיח וכן אמ' במסכת ביצה דהא תוספת יום הכיפורים דאורייתא והני נשי אכלו ושתו עד חשיכה ולא מתרינן בהו משום דלא מקבלו מינן.

כלי יקר ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

(יז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. **דוקא עמיתך במצות תוכיח לאפוקי שלוש כיתות שאינן מקבלין תוכחה והם רשעים, כסילים, לצים, וסימנך רכ"ל כמו שנאמר (משלי ט ח) אל תוכח לץ, וכתוב (שם כג ט) באוזני כסיל אל תדבר, וכתוב (שם ט ז) ומוכיח לרשע מומו, כי כל הולך רכיל שמח לאיד וכשהוא רואה דבר ערוה בחבירו לעולם אינו מוכיחו להשיבו מדרכו אלא הולך ומרגל בו כדי לבשר ברבים לפרסם קלונם כדרך כל הולך רכיל, ושלוש כיתות אלו מואסים התוכחה על כן אין חיוב להוכיחם:**

ולפי שנאמר ולא תשא עליו חטא מכלל שאם לא תוכיחו אז יהיה חטאו נשוא עליך וזה לפי שכל ישראל ערבים זה בעד זה, והמלוה לחבירו ונותן לו ערב בזמן שהערב רואה שהלוה מפזר ממנו הוא מוכיחו מיראת הערבות פן יצטרך לשלם בעבורו, כך הערבות של כל ישראל גורם התוכחה ואם אינו מקבלה אזי נקי הוא ממנו כי אין שורת הדין נותן שיסבול אחד בעד חבירו שאינו ברשותו, אך בדבר זה לבד נעשו ישראל ערבים שבזמן שיש בידו למחות ואינו מוחה אז דין הוא שיתפס בעבורו וישא עליו חטאו אם לא יוכיחו. משל משלו בזה במי שקודח בספינה תחתיו צעקו עליו כל אנשי הספינה מה זו אתה עושה, השיב להם הלא תחתי אני קודח אמרו לו אם יכנסו המים תחתך אז תטבע הספינה מכל וכל. כך אמר איוב לחביריו ואף אם אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי (איוב יט ד), ומה השיבו לו חביריו אם יוסיף על חטאתו פשע בינינו יספוק (שם לד לז) לכך נאמר ולא תשא עליו חטא:

וסמך למצות התוכחה פסוק לא תשנא אחיך בלבבך, כי בזמן שהאהבה מצויה בישראל כל אחד בטובתו של חבירו חפץ ועל כן הוא מוכיחו שלא יכשל בעבירה, אבל בזמן ששונאים זה לזה לעולם אינו מוכיחו ואדרבה הוא מחניפו לאמר כשורה עשית ולא פעלת און וכל כוונתו להדיח עליו הרעה לפי שהוא שמח במפלתו, ומדה זו הלא היא ברבת בני עמינו מיום שגברה אגרופה של שנאת חנם מן חורבן בית שני והלאה ועד היום לא סרה, והנגע הולך ופושע עד אשר ישקיף ה' וירא, ויסיר לב האבן מקרבנו:

רש"י הירש ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק יז

הוכח תוכיח וגו'. זו חובה, ולא רק רשות. אדם שגרם לנו תחושת עלבון - במלים או במעשים - חובה עלינו להוכיח בדברים. אולם יש כאן גם מצווה כללית: חובה עלינו להוכיח כל אדם, הנוטה מדרך היושר והעובר על מצוות ה'... כאן נאמר: אל תשנא את אחיך בלבבך, אלא הוכיחנו להביאו לכלל הכרה עצמית. נמצאת זו החובה המוטלת עלינו - כל אימת שנראה לנו, שאחר פגע בנו: או נשכח את הפגיעה, ושוב לא תשפיע על דעותינו כלפינו; ואם אין אנחנו מסוגלים לכך - אל יעלה בליבנו טינה עכורה; אלא נוכיח את ריענו בגלוי ובמישרין, וכך נאפשר לו להסביר - או לתקן - את מעשיו. רק אדם, שלא עידן את נפשו, שותק מתוך איבה כבושה. כך הזכירו בתנחומא לבראשית לז, ד את מעשה אבשלום, שנאמר בו: "ולא - דבר אבשלום עם - אמנון למרע ועד - טוב כי - שנא אבשלום את - אמנון" (שמואל ב' יג, כב).

אולם "הוכח תוכיח" הוא גם מצווה כללית, המוטלת על כל אדם מישראל: אל יראה בשתיקה חטא קל או חמור של חברו; אלא יעשה את שלו ויוכיח את עמיתו; יוכיח ויחזור ויוכיח - כך נדרש מצורת המקור "הוכח" - כדי להביא את חברו לידי תיקון מעשיו (עי' בבא - מציעא לא ע"א). גם תלמיד חייב להוכיח את רבו (שם). ואין אדם נפטר ממצוות תוכחה - אלא אם כן הלה נזף בו או היכהו (עי' ערכין טז ע"ב). אמרו חכמים: "כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו" (שבת נד ע"ב). ומי שהיה בידו למחות ולא מיחה - אפילו קיים את כל התורה כולה - מידת הדין תיפגע ממנו תחילה (עי' שם נה ע"א).

מצוות תוכחה תלויה בעריבות היהודית; שכל ישראל ערבים זה לזה על קיום המצוות; ואילו הוגשמה מצוה זו למעשה, היתה משנה את פני העולם מבחינה מוסרית. אך אין היא יכולה להתגשם במלואה - אלא אם כן דעת מוסר פשטה בכל שכבות הציבור; וכבר קוננו חכמים לפני מאות בשנים, שדרגה נעלה זו לא הושגה בישראל. כי המצווה להוכיח תלויה בנכונות לקבל תוכחה; ואם הכל חייבים להוכיח זה את זה, הרי הם נכונים גם לקבל תוכחה זה מזה; והכל מכירים בערכה האובייקטיבי של המצווה - ושוב אין משגיחים בעניינים אישיים. וכבר קונן ר' טרפון (ערכין שם): "תמה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך". ואילו בן זמנו, ר' אלעזר בן עזריה, טוען: "תמינהי אם יש בדור הזה שיודע להוכיח". אכן מקבל התוכחה קרוי בלשון הכתוב: עמיתך; ומכאן החובה המוטלת עלינו, שלא לגלות בתוכחתנו שמץ התנשאות; אלא ניתן לחברנו להרגיש, שהוא בבחינת "עמיתנו" - שווה עמו לכל דבר; אף הוא זכאי להוכיח אותנו; ורק מתוך שהדבר חובה עלינו, קיימנו בו מצוות תוכחה. והכתוב מוסיף ומבהיר בפירושו: - ולא - תשא עליו חטא: אל תביא בשל כך חטא על עצמך (השווה במדבר יח, לב); הווה אומר: קיים את מצוות התוכחה כך, שלא תבוא לידי חטא בעטייה. וכך אמרו (ערכין שם): "הוכיחו ולא קבל מניין שיחזור ויוכיחנו ת"ל תוכיח מכל מקום, יכול אפילו משתנים פניו ת"ל לא תשא עליו חטא"; הווה אומר: אם לא הועיל בדברי תוכחתו - יחזור ויוכיח; אך אם נשתנה גוון פניו - אות הוא שהדברים עשו רושם; ושוב אין להמשיך בתוכחה; שכן אם יוסיף להוכיח, רק יביישנו שלא לצורך; והלבנת פנים - ובייחוד הלבנת פני חברו ברבים - היא פשע. ראה קרבן - אהרן כאן.

הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"ח) מבדיל בין דברים שבין אדם לחבירו לבין דברי שמים: "בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו... עד שיחזור למוטב - כמו שעשו כל הנביאים בישראל". אמרו חכמים (עי' ביצה ל ע"א): אם הורגלו לעבור עבירה בשוגג, והאיסור לא נזכר בכתוב בפירוש, וידוע שתוכחה לא תועיל ורק תהפוך את השוגג למזיד - שוב אין להוכיח את החוטאים; שכן "מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין". אך נראה לנו, שמדובר כאן רק בתוכחה שבשעת עבירה; ולכל היותר - בפנייה מיוחדת אל עוברי העבירה; אך לא נאסר כאן ללמד תורה ברבים ולהורות לעם את האסור והמותר; אלא זו חובה המוטלת בכל עת על כל מורה הוראה בישראל; והיא מוטלת עליו בייחוד, אם נתרבו עוברי עבירה מחמת בורות. וכך מוכח גם ממשמע לשון התלמוד שם: "דקא חזינן דעבדן הכי ולא אמרינן להן ולא מידי"; וכן: "הני נשי וכו' ואזלן ויתבן וכו' ולא אמרינן להו ולא מידי". וברור שמדובר כאן רק בשעת מעשה. שאם לא כן, הרי זה פירושו של דבר: כל אימת שהורגלו לחטוא מחמת בורות, אין לתקן את המצב ע"י תלמוד תורה; ונמצאת התורה הולכת ומתיישנת מאליה! ובלאו הכי כבר העיד הריטב"א בשם "רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר"י והרב מרוטנבורק": הכלל "מוטב שיהיו שוגגין" נוהג רק בתקופה, שהכל מקיימים את התורה, ועוברי עבירה מועטים; אך בזמן "שמקילין בכמה דברים", ורבים מזלזלים במצוות, חובה לקום להגנת התורה; ויש להזהיר ולהעניש גם על עבירות דרבנן, עד שיחדלו מלחטוא בין בשוגג בין במזיד (שטמ"ק ביצה שם).

רש"י מסכת יבמות דף סה עמוד ב

לומר דבר הנשמע - דכתיב (ויקרא יט) הוכח תוכיח להוכיח מי שמקבל הימנו.

תוספות מסכת שבת דף נה עמוד א

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר - היינו היכא דספק אי מקבלי כדאמר בסמוך לפנייהם מי גלוי אבל היכא דודאי לא מקבלי הנח להם מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בהמביא כדי יין (ביצה דף ל. ושם) ובפרק שואל (לקמן דף קמח:) גבי תוספת יוה"כ.

רא"ש מסכת ביצה פרק ד סימן ב

א"ל הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין. והני מילי במידי דידיעין בודאי דלא מקבלי מינן. אבל במידי דלא ידעין מחייבין למחות בידם והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא. ולא היא לא היא ל"ש מדאורייתא ול"ש מדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי. דהא תוספת עיני דיום הכפורים מדאורייתא וחזינן להו דקאכלי ושתי עד חשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי. כתב בעל העיטור דוקא במידי דאתי מדרשא כגון תוספת עיני דיום הכפורים אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי:

ר"ן על הר"ף מסכת ביצה דף טז עמוד ב

והך סוגיא מחלפא בסוגיין דשבת בפ' שואל [דף קמח ב] דהתם אסיקנא דדוקא בדרבנן **אבל בדאורייתא מחינן בהו** וכדסוגיין נקטינן כיון דעביד עובדא ולא מחו בהו בדאורייתא מיהו איכא מאן דאמר דדוקא מידי דלא כתיב בהדיא כתוספות עיניו אבל מידי דכתיב בהדיא בדאורייתא מחינן בהו:

חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף ל עמוד א

וקא אכלי ושתו עד שחשכה גרסינן, ול"ג משחשכה... דבכי האי ודאי אמרינן להו ומחינן בידיהו דע"כ לא אמרו אלא במה שאינו מבואר מן התורה אלא אתי מדרשא כי הכא דדרשינן תוספות (או) מערב עד ערב תענו את נפשותיכם **והא לא משמע להו לאינשי וקיל להו ושוגגין ולא מזידין אבל אלו אכלן משחשכה אמרינן ומחינן ומרטינן**.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קמח עמוד ב

מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידיים. **פירוש לפי שדבר שנהגו בו רבים קשה לפרוש**, ומיהו אם הם עושים במזיד חייב להוכיחם דליכא למימר בהא מוטב שיהו שוגגים ואל יהיו מזידיים, וביום טוב כבר פירשתיה בס"ד.

חידושי הריטב"א מסכת ביצה דף ל עמוד א

אלא הנח להן לישראל וכו'. **ודוקא במידי דקים לן דעבדי בשוגג דבכי הא אין אנו נתפסין בעון משום דלא מהני בהו מחאה, אבל במילתא דקים לן דידיעי דאיסורא הוא ועבדינן במזיד ליתיה להאי טעמא ואי לא מחינן בהו מתפסינן עלייהו דהא ישראל ערבים זה לזה**.

והעיד הריטב"א ז"ל בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר"י והר"ם מרוטנבורק שלא נאמרו דברים הללו אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה אפילו בדרבנן [ומחינן וקנסינן להו עד דלא ליעברו לא בשוגג ולא במזיד, ושכן הוא במדרש ירושלמי.

שיטה מקובצת מסכת ביצה דף ל עמוד א

אלא הנח להן לישראל וכו'. ודוקא במידי דקים לן דעבדי בשוגג דבכי הא אין אנו נתפסין בעון משום דלא מהני בהו מחאה. אבל במילתא דקים לן דידיעי דאיסורא הוא ועבדינן במזיד ליתיה להאי טעמא ואי לא מחינן בהו מתפסינן עלייהו דהא ישראל ערבים זה לזה כן אמר הריטב"א ז"ל.

ולא היא לא שנא דאורייתא ולא שנא דרבנן. **ואף על גב דהתם בשבת אסיקנא דוקא בדרבנן כאוקמתא קמייתא דהכא איכא למימר דפליגין אוקמתי אהדדי וקיימא לן כההיא דהתם לחומרא. ויש מפרשים דלא פליגין דהא דאמרינן הכא דאפילו בדאורייתא לא מחינן לאו דאורייתא ממש אלא כל דאתי מדרשא דקרא כגון תוספת. והתם דקאמר דרבנן לישנא קלילא נקט דכל דאתי מדרשא כיון דאיסוריה קיל כגון תוספת דליכא אלא עשה קרי ליה דרבנן כלומר כעין דרבנן והוא הנכון.**

והעיד הריטב"א ז"ל בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר"י והר"ם מרוטנבורק שלא נאמרו דברים הללו אלא לדורותם אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה [ונאפילו בדרבנן מחינן וקנסינן להו עד דלא ליעברו לא בשוגג ולא במזיד ושכן הוא במדרש ירושלמי. והדבר נראה לי נכון. ועוד איכא למימר דאפילו לדידהו דלא מחי היינו דוקא בדקים לן בגווייהו דלא מקבלי. אבל אי מספקא לן אי מקבלי אם לאו ודאי מחינן. והכי מוכח פרק במה אשה דאמרי התם בשעה שגלו ישראל היו אויבים הורגין כו' אמר להם הללו נמי רשעים הם שהיה בידם למחות ולא מיחו כו' כדאיתא התם. וכן אמרו בתוספות.

חידושי הריטב"א מסכת מכות דף כ עמוד ב

ואין ראוי לומר בזה מוטב שיהיו שוגגין שכן עושין בכל יום ומזידין הם, ועוד דאפילו למ"ד התם (שבת קמ"ח ב') דאפילו בדאורייתא אמרינן הנח להם לישראל ה"מ באיסור עשה כתוספת דיום הכפורים אבל לא באיסור לאו וכדכתיבנא בדוכתה בס"ד.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סה עמוד ב

כך מצוה לא לומר דבר שאינו נשמע. **פי' לרבים אבל לחבירו עד הכאה** כדאמרינן בערכין (ט"ז ב'), והא דאמרינן בפ' במה בהמה יוצאה (נ"ה א') לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא שמעי מנאי א"ל אפ"ה לוכחינהו, התם כשלא הוכיחם כלל אלא שמכיר בהם שלא ישמעו כי אולי ישמעו ועוד כדי שלא יהא להם פתחון פה, **אבל אחר שהוכיחם פעם אחת ולא שמעו ומכיר בהם שלא ישמעו עוד מצוה שלא לומר להם כלום**.

רמב"ם הלכות שבת עשור פרק א

הלכה ז

נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש אין ממחין בידן שלא יבואו לעשות בזדון, שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו, והנח להן שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, וכן כל הדומה לזה.

רמב"ם הלכות דעות פרק ו

הלכה ו

כשיחטא איש לאיש לא ישטמו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנון, **אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני, שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך**, ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול, ולא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים.

הלכה ז

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, **צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא**, אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

הלכה ט

מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהיתה דעתו משובשת, ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו **הרי זו מדת חסידות לא הקפידה תורה אלא על המשטמה**.

ספר חסידים (מרגליות) סימן תיג

מי שיודע שלא יקבלו דבריו אין להוכיח ואשר אמרו עד נזיפה מדבר כשהבן מוכיח את האב או האם את הבן או אחיו כלו' עד היכן תוכחה כיצד דברים קשים יש לו לדבר עד שיכהו או עד נזיפה או עד קללה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה שידבר לו קשות כל כך לפי שלבו גס בו ואוהבו רק דברים קשים אינו יכול לסבול משיכהו או נזף בו או מקלל שיניח אותו מלהוכיחו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחו ישנאנו ואם יתכוין להכעיסו יעשה רע וגם ינקום עד שיבא לידי רע יותר אין להוכיחו.

ספר מצוות קטן מצוה קיב

להוכיח עמיתו דכתיב (ויקרא י"ט) הוכח תוכח את עמיתך ודרשו רבותינו הרואה חבירו עובר על דברי תורה, או שוגג או מזיד, וספק אם יקבל תוכחתו אם לאו אפילו הכי חייב להוכיחו, ואם לא הוכיחו נענש כמותו אך אם ברור לו שלא יקבל תוכחתו והחוטא שוגג, על זה אמרו חכמים מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין, **ואם החוטא מזיד וברור למוכיח שלא יקבל אינו נענש כמותו, אך הוא עובר על מצות הוכח תוכיח, עד שינזוף החוטא, ואפילו מאה פעמים צריך להוכיחו ואם נזף בו אסור להוכיחו מכאן ואילך שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך**, ואפילו^(ט) תלמיד לרב, ובעבירות שבסתר צריך להוכיחו בסתר ובנחת כדי שיקבל ממנו, ובעבירה גלויה צריך להוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים.

ספר החינוך מצוה רלט

מצות תוכחה לישראל שאינו נוהג כשורה

(א) להוכיח אחד מישראל שאינו מתנהג כשורה, בין בדברים שבינו אדם לחבירו או בין אדם למקום, שנאמר [ויקרא י"ט, י"ז] הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ואמרו בספרא, מניין אם הוכחתו ארבע וחמש פעמים ולא חזר, שאתה חייב לחזור ולהוכיח, תלמוד לומר הוכח תוכיח. ועוד אמרו ז"ל בגמרא [ב"מ ל"א ע"א] הוכח תוכיח, אפילו מאה פעמים.

ואמרו שם בספרא, יכול מוכיחו ופניו משתנות, תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא. **וזוה מלמד שבתחילת התוכחה שראוי לאדם להוכיח בסתר ובלשון רכה ודברי נחת, כדי שלא יתבייש. ואין ספק שאם לא חזר בו בכך, שמכלימין אותו החוטא ברבים ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו עד שיחזור למוטב.**

משרשי המצוה, לפי שיש בזה שלום וטובה בין אנשים, כי כשיחטא איש לאיש ויוכיחו במסתרים, יתנצל לפניו ויקבל התנצלותו וישלם עמו, ואם לא יוכיחו ישטמו בלבו ויזיק אליו לפי שעה או לזמן מן הזמנים, כמו שנאמר ברשעים [שמואל ב' י"ג, כ"ב] ולא דבר אבשלום עם אמנון וגו'. וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [ערכין ט"ז ע"ב] שחייב מצוה זו עד הכאה, **כלומר שחייב המוכיח להרבות תוכחותיו אל החוטא עד כדי שיהיה (ב) קרוב החוטא להכות את המוכיח, ומכל מקום אמרו ז"ל [שם] גם כן שאם יראה המוכיח שאין בדברי תוכחותיו שום תועלת נמצא, מתוך גודל רשע החוטא, או שהוא איש אלם ורשע ביותר ומתירא ממנו (ג) שלא יעמוד עליו ויהרגנו, שאינו חייב במצוה זו באיש כזה**. וזהו אומרם ז"ל [יבמות ס"ה ע"ב] כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה לשתוק במקום שאין הדבר נשמע, לפי שיהיה בענין קלון למוכיח ולא תועלת לאשר הוכח.

ומכל מקום יש להתיישב לכל בעל נפש ולהשגיח הרבה בענינים אלה, ולחשוב ולראות אם יהיה תועלת בדבריו אל החוטא שיוכיחו, ויבטח בשם כי הוא יעזרנו בהלחמו עם שונאיו, ואל ירך לבבו ולא יירא. כי יי שומר את כל אוהביו וכל הרשעים ישמיד, ואם ישוב החוטא מחטאו יהיה לו בזה שכר גדול. ומי שבידו להשיבו ולמחות בו ולא מיחה, הוא נתפש על חטאו, וזה דבר ברור מדברי רבותינו גם מן הכתוב.

ועוד אמרו זכרונם לברכה [ב"מ ל"א ע"א] (ד) שאפילו הקטן חייב להוכיח הגדול, אם יראה הגדול הולך בדרך לא טוב. ויתר פרטי מצוה זו נתבארו במקומות מפוזרים בתלמוד. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה ולא הוכיח בענין שאמרנו, ביטל עשה, ועוד שהוא מכת הרשעים שעושים כן.

שו"ת מהר"י ווייל סימן קנז

רב טוב לאהו מהר"ר מיישטרלין י"ץ מה שכתב מר אהא דאמרו רבותי' כל שיש בידו למחות כו' ואינו מוחה שאלת טעמא מאי איך אנו יוצאים ידי חובותינו שאין אנו מוחי? כיון שרבו פרצי עמינו המלעיגין ומלעיבין בתורה ובלומדיה ואינם שומעי' למוכיחי' אם היינו מוחים בידם איכא למיחש לסכנה שהיו עומדי' עלינו על גופינו ועל מאודינו. והא דאמר מי שיש בידו למחות ואינו מוחה כו' היינו היכא דליכא סכנה. וכה"ג אמרינן פרק עשרה יוחסים ובדקו עד לסכנה ופירשו. ומה שכתבת אם חייב אדם להוציא ממון על זה נראה דאינו חייב וראייה מדאמרינן פרק בן סורר דילפינן מלא תעמוד על דם רעך דחייב להציל חבירו ומקשה תלמודא האי מהכא נפקא מהתם נפקא אבידת גופו מניין תלמוד לומר והשבותו לו ומשני אי מהתם ה"א ה"מ בנפשיה אבל למיטרח ואגורי לא קמ"ל. אלמא אי ליכא קרא יתיר' לא הוה אמרינן שמחוייב להוציא ממון אפילו להציל נפש חבירו. וכ"ש הכא גבי עשה דתוכיח דאין חייב להוציא ממון. ועוד מדאיצטריך קרא לכתוב בכל מאודך שחייב אדם למסור כל ממונו בשביל קידוש השם ואם היה חייב להוציא ממון להציל חבירו מן העבירה אם כן כ"ש עצמו ואם כן מאי איצטריך בכל מאודך? ודוחק לומר דהתם איירי דחייב למסור כל ממונו אבל הכא גבי עשה דתוכיח אינו חייב למסור כל ממונו רק מקצת דא"כ מה שיעור יש בדבר? דבשלמא גבי הכאה עד שיכנו כל דהו אין צריך להוכיחו יותר. והא דכתבת על המנהג של תעניות שאין אנו נוהגי' כסדר הגמרא. הנני שולח לך העתקה מהסדר שסידר מורי מהר"י מולין ז"ל כשהתענו ג' ימים וג' לילות ובו תמצא הכל באר הטיב. ועל היפוך שבועה דאורייתא אין בידי קבלה על זה.

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרח

סעיף ב

נשים שאוכלות ושותות * עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש, (ג) א אין ממחין בידן כדי שלא תבואו לעשות בזדון. הגה: (ד) וה"ה בכל דבר איסור (ה) אמרינן: מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין; * ודוקא (ו) שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהוא דאורייתא; * אבל אם ב מפורש בתורה, * (ז) מוחין בידן (ח"ו דביצה ורא"ש בשם העיסור). (ח) ג ואם יודע שאין דבריו נשמעין, לא יאמר ברבים להוכיחו. (ט) רק פעם אחת, אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שיוודע שלא ישמעו אליו; אבל ביחיד * (י) חייב להוכיחו * עד שיכנו או (יא) יקללנו. (ר"ן ס"פ הבע"י).

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נידוי וחרם סימן שלד

סעיף ח

אם נידו לאדם אחד על שעבר עבירה, וגזר השר עונש על מי שיחזיק הנידוי, חייבים ליכנס בספק עונש כדי להחזיק דתנו. אבל אם נידוהו על דברים שבינו לחבירו, כגון שהוליכו לערכאות של עובדי כוכבים, אין אנו חייבים ליכנס בסכנת העונש. הגה: צד וע"ל סי' רכ"ח גמ סעיף מ"ד וגם בסימן רל"ב סעיף י"ב. עא] אף על פי שחייב אדם למחות בעוברי עבירה, וכל מי שאינו מוחה, ובידו למחות, נתפס באותו עון, עב[מכל מקום אין אדם חייב להוציא ממנו על זה. (יט) <כג> ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה, שיש לחוש שיהיו עומדין על גופנו ומאודנו (מהר"י סימן קנ"ז).

שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יב

סעיף א

א שנים שבאו לפניך לדין, אחד רך {א} ואחד קשה, עד שלא תשמע דבריהם, או משתשמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה, אתה רשאי לומר להם: איני נזקק לכם, שמא יתחייב הקשה ונמצא רודף א[אחר הדין. אבל משתשמע דבריהם א {ב} ותדע להיכן הדין נוטה, {ג} אי אתה רשאי לומר: איני נזקק לכם. [ב] ואם היה ממונה לרבים, חייב להזקק להם. הגה: ב ג] וכן {ד} אם היו שניהם חזקים, צריך לזקק להם (הגהות אשרי ריש סנהדרין וב"י בשם תוספות). [ד] ויש מי שכתב {ה} דמכל מקום נוהגין עכשיו ב <א> שלא למחות בעוברי עבירה, משום שיש סכנה בדבר, שלא ימסרו לאנסין (מהר"י).

מגן אברהם סימן תרח

ג (פמ"ג) (מחה"ש) ואם יודע - ודוקא כשברור לו ודוקא כשהחוטא שוגג אבל אם החוטא מזיד נהי דמי שאינו מוכיחו אינו נענש כמותו מ"מ עובר על מ"ע דהוכיח תוכיח וחייב להוכיחו עד שינזוף בו החוטא, מכאן ואילך אסור להוכיחו שנא' אל תוכח לץ, ובעבירה שבסתר יוכיחנו בסתר ובעבירה שבגלוי יוכיחנו מיד שלא יתחלל ש"ש (סמ"ק סימן קי"ב פסק כמ"ד עד נזיפה ובס"ח סימן תי"ג כתב דוקא איש את אחיו שלבו גס בו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו וינקום ממנו אין להוכיחו ע"כ): לעולם ידור במקו' רבו כשמקבל תוכחתו ואם לאו אל ידור מוטב שיהיו שוגגים (ברכות דף ח')

מחצית השקל אורח חיים סימן תרח ס"ק ג

סמ"ק סימן קי"ב פסק כמאן דאמר עד נזיפה. ר"ל, דלא כרמ"א שכתב בסוף ההג"ה עד שיכנו או יקללנו. והוא, דבערכין דף ט"ז ע"ב פליגי עד היכן מצות תוכחה, רב אמר עד הכאה, ושמואל אמר עד קללה, ורבי יוחנן אמר עד נזיפה. ופסק סמ"ק כרבי יוחנן. ורמ"א שכתב עד הכאה או קללה, הקשה פרי חדש [אות ב ד"ה ומ"ש] כיון דפסק דסגי בקללה כשמואל כל שכן דסגי בהכאה, ולמה הוצרך לכתוב עד שיכנו, ותירץ דפשיטא ליה לרמ"א שלא לפסוק כרבי יוחנן מטעם שכתב פרי חדש, ע"ש, אלא בהא מספקא ליה לרמ"א אי קיימא לן כרב או כשמואל, לכן העתיק רמ"א דברי רב ושמואל הכאה כרב וקללה כשמואל, ע"ש. ולענ"ד אפשר לומר דהפרי חדש כתב דהמחזור לפסוק כשמואל דהוא מלתא וסברא מציעתא בין רב לרבי יוחנן, וכן יש לומר לענ"ד דפסק רמ"א, ולכן סגי בקללה. והא שכתב תחלה עד שיכנו, היינו משום דפריך הש"ס [שם] למאן דאמר עד נזיפה הא מצינו ביהונתן שהוכיח לשאול על עסקי דוד עד הכאה, דכתיב [שמואל - א כ, לג] ויטל שאול את החנית להכותו, ומשני אגב חביבותיה דהוי ליהונתן עם דוד מסר נפשיה עד הכאה. וכן צריך לומר למאן דאמר עד קללה, הא דמסר יונתן נפשיה עד הכאה הוא משום חביבותיה דדוד, וכן כתבו התוספות שם [ד"ה ומאן] לחד

תירוצא. ולכן כתב רמ"א עד שיכנו, דהיינו מי שירצה להחמיר על עצמו רשאי עד הכאה, דלא גרע חביבותיה דהקב"ה שמוכח לכבודו מחביבותיה דהדיוט, שכן מצינו ביהונתן כנזכר לעיל, אבל יותר לא מצינו מי שיחמיר. וסיים רמ"א או יקללנו, ר"ל דעד קללה על כל פנים חייב מצד הדין. אולם הרמב"ם פרק ו' מהלכות דעות [הלכה ז] פסק כרב עד הכאה. ועיין בשל"ה ריש הספר [בהקדמה] הביא מחלוקת הפוסקים בזה, והכרעתו:

משנה ברורה סימן תרח

- (ג) אין ממחין בידן - ודוקא [ג] בידוע בודאי שלא יקבלו ממנו אבל בספק שמא יקבלו צריך למחות [ד] אפי' במידי דרבנן: (ד) וה"ה בכל דבר איסור וכו' - ר"ל ג"כ בשברור לו שלא יקבלו ממנו וכו"ל. ובכל זה אין חילוק בין רבים ליחיד: (ה) אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' - ר"ל ג"כ בברור לו שאם יאמר להם לא יקבלו ממנו וכו"ל וכו"ז דוקא בשעכשיו הם שוגגין [ה] אבל כשיודעין שהוא אסור ועוברין במזיד צריך להוכיחם אף כשברור לו שלא יקבלום ונהי דמי שאינו מוכיח אינו נענש עבור חטאם כיון שברור לו שלא יקבלום מ"מ מצוה להוכיחם: (ו) שאינו מפורש בתורה - ר"ל [ו] דאז אנו יכולין לתלות ששוגגין ומוטעין הם בזה ומה שלא ישמעו לנו מה שנאמר להם שהוא אסור מחמת דקיל להו הדבר ולכן אמרינן בזה מוטב שיהיו שוגגין וכו' אבל בדבר המפורש בתורה והם עוברין ע"ז [ז] בודאי אינם שוגגין ולא שייך בהו לומר מוטב שיהיו שוגגין [ח] ומחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי: (ז) מוחין בידם - דוקא בדליכא סכנה אבל בדאיכא חשש סכנה א"צ למחות וכו"כ בחינוך מצוה רל"ט ע"ש ועיין בחו"מ סימן י"ב וביו"ד סימן של"ד: (ח) ואם יודע וכו' - זה קאי ג"כ [ט] על דבר המפורש בתורה [וה"ה על שאר מזיד דהיינו שידוע שהוא אסור ועובר ע"ז] עד סוף הג"ה. והנה לשון ואם יודע [י] כתבו האחרונים שאינו מדוקדק דהא עד עכשיו ג"כ מיירי בהכי וכו"ל אלא דבא לחדש דיש חילוק בין רבים ליחיד דברבים כשיודע שאין דבריו נשמעין להם מחויב להוכיח רק פ"א אבל ביחיד מחויב להוכיח כמה פעמים עד הכאה או קללה: (ט) רק פ"א - אולי ישמעו או כדי שלא יהיה להם פתחון פה ומכאן ואילך כשם שמצוה לומר דבר הנשמע [יא] כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע: (י) חייב להוכיחו - בעבירה שבסתר [יב] יוכיחו בסתר ובעבירה שבגלוי יוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים: (יא) יקללנו - וי"א [יג] דדי עד שינזוף בו החוטא ומכאן ואילך אסור להוכיחו שנאמר אל תוכח לך פן ישנאיך:

ביאור הלכה סימן תרח

* ודוקא שאינו מפורש בתורה - עיין במחה"ש בשם תשובת מעיל צדקה סי"ט דבדבר שאחזו להם מנהג גרוע להקל בפרהסיא מקרי גלוי לנו שלא יקבלו וא"צ למחות אא"כ הוא מפורש בתורה:

* אבל אם מפורש בתורה וכו' - דבר זה הוא מדברי העיטור והעתיקו הרא"ש ור"ן וכו"כ הרשב"א והמאירי בחידושיהם על ביצה דף ל' ודע דלכאורה יש להקשות ע"ז מסוגיא דשבת דף נ"ה דשם עברו על דבר המפורש בתורה דכתיב הנאנחים והנאנקים על כל התועבות וגו' ואפ"ה משמע בגמרא דאם היה ברור שלא ישמעו לא היו נענשים אלא די"ל דזהו רק לענין עונש אבל לענין מ"ע דהוכחה מחויב בכל גווני וכן הוא באמת דעת הר"א ממיץ המובא בסמ"ג וסמ"ק והעתיקים המ"א. והסמ"ג בעצמו משמע שם דהוא סובר דהיכא שברור לו שלא יקבל אינו מחויב להוכיחו וכן משמע לכאורה מדברי התוספות שם בשבת דף נ"ה ד"ה אף על גב וכו' אלא דאפשר לדחות דענינא דריש גלותא לא הוי בדבר המפורש בתורה ולכן אם היה ברור לר' סימון שלא ישמעו לו לא היה מחויב להוכיחו אמנם מהגר"א מוכח דדעת התוספות להקל ברבים כדעת הסמ"ג. ודע דמסתברא דמה שפסק הרמ"א דבדבר המפורש בתורה חייב למחות דוקא שהוא באקראי אבל אלו הפורקי עול לגמרי כגון מחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילות להכעיס כבר יצא מכלל עמיתך ואינו מחויב להוכיחו וכן איתא בתנא דא"ר פי"ח הוכח תוכיח את עמיתך ועמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו והעתיק זה הגר"א בקיצור באדרת אליהו ע"ש ולענין אוכל נבילות לתיאבון או מחלל שבת שלא בפרהסיא יש לעיין בדבר:

* מוחין בידם - עיין בברכי יוסף שמצדד לומר בזה דבר חדש דעד כאן לא אמרינן דבדבר המפורש בתורה צריך למחות אף שידוע שלא יקבלום היינו רק כשידינו תקיפה על העוברים למחות בהם בחזקת היד אבל כשאין בידינו כח להפרישם אין מחויב להוכיחם כיון שידוע שלא יקבלום אכן מדברי הסמ"ק המובא במ"א משמע דבזה אף שאין נתפס בחטאם מ"מ יש עליו חוב מצד המ"ע דהוכחה:

* חייב להוכיחו - ובס"ח סימן תי"ג כתב דוקא איש את אחיו שלבו גס בו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחו ישנאנו וינקום ממנו אין להוכיחו [מ"א בשמו]. לעולם ידור אדם במקום רבו כשמקבל תוכחתו וא"ל אל ידור מוטב שיהיו שוגגים [ברכות ד' ח']:

* עד שיכנו - ראיתי בספר החינוך במצוה רל"ט וז"ל מה שאמר ז"ל שחייב מצוה עד הכאה כלומר שחייב המוכיח להרבות תוכחותיו אל החוטא עד שיהא קרוב החוטא להכות את המוכיח עי"ש עוד:

מנחת חינוך מצוה רלט

הוכח תוכיח את עמיתך

(א) להוכיח כו' בתחלת התוכחה כו'. היינו בדברים שבין אדם למקום ב"ה אבל בדברים שבין אדם לחבירו אין

מכלימין אותו עי' בדברי הרהמ"ח לקמן מצוה ר"מ ור"מ פ"ו מה' יסה"ת:

(ב) קרוב החוטא כו'. עיין בהגהת מ"ל עמד בזה דלשון הר"מ מבוא' דחייב להוכיחו עד שיכהו החוטא וע' בסמ"ג שתמ' על הר"מ דהוא פלוגתא במס' ערכין ור"י אמר עד נזיפה והוא פסק כרב נגד ר"י ועכ"מ מה שתי' ע"ז וע' לח"מ דהגמ' והמדרש תנחומא מסייע להר"מ ז"ל:

(ג) שמא יעמוד עליו ויהרגנו. ד"ז פשוט דאין לך דבר העומד בפני פ"נ רק יש סוברים דאם יודע שלא יהרגנו יש

להוכיחו ע"ש בהג"מ ובא"ח סי' תר"ח ובאחרונים דאם אין הדבר מפורש בתורה כגון תוס' יה"כ מוטב שלא להוכיחם ויהיו שוגגין כו' ע"ש במג"א ודברים אלו צ"ע רב ואי"ה אשנה פ"ז:

(ד) שאפי' הקטן כו'. עיין בב"מ דאפי' תלמיד לרב חייב להוכיח ובר"ם פ"ו לא הביא זה ועיין במ"ל שמבואר בר"מ ה' ת"ת

וע' סנהדרין דע"ה ע"ב דאין חיוב להוכיח ג"ת וע"ש ברש"י דעמיתך כתיב וג"ת אינו בכלל רעהו מ"מ להודות לו ע"דאיסור אסור ע"ש גבי נעמן דא"ל לך לשלום ונ"ל דחיוב התוכחה היא חוץ מעשה זו עוד מתחייב אל"ת דל"ת על דםרעך דלא גרע מטובע בנהר דעובר על לא תעמוד וגם והשבות לרבות אבדת גופו עאכו"כ דאם יכול להציל מן העבירהדהוא אבדת נפשו וגופו ר"ל בודאי חייב להחזירו למוטב ולהצילו ולכאורה אם אוכל נבלות להכעיס ומחלל שבת ועכו"םשמבואר גבי אבידה ובשאר דוכתא דאינו בכלל אחיו ע' במס' ע"ז אפשר דא"ח להוכיחו גם כן דאינו בכלל רעהו אךמ"מ נ"ל דאם ספק אצלו דאפשר דיקבל ממנו חייב להוכיחו דיחזור למוטב ויהיה בכלל אח' כנ"ל וע' בע"ז פא"מ:**שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרח**

סעיף ד

נשים שאוכלות ושותות עד בין השמשות ממש והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין ממחין בידן אם הוא ידוע שבודאי לא ישמעו לנו ויעשו בזדון דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

וכן הדין בכל דבר איסור שאינו מפורש בתורה אלא שחכמים למדוהו ממדרש הפסוקים או שהוא קבלה בידם הלכה למשה מסיני או שהן בעצמן אסרו דבר ואדם אחד עובר על דבריהם בשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם יודיע לו האיסור לא יקבל ממנו אינו צריך למחות בידו דמוטב שיהיה שוגג ולא יהיה מזיד:

סעיף ה

אבל דבר שאיסורו מפורש בתורה אף על פי שידוע לנו שהחוטא הזה לא יקבל ממנו אף אם נודיע לו האיסור אעפ"כצריך למחות בידו לפי שכל ישראל ערביין זה בזה וע"י שמוחה בידו הוא מוציא את עצמו מהערבות.

ומכל מקום לא יוכיחו ברבים אלא פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחות ברבים מאחר שברור לו שלא יקבל ממנו ועל זה אמרו כשם שמצוה לאמר דבר הנשמע כך מצוה שלא לאמר דבר שאינו נשמע.

אבל חייב להוכיחו ביחיד אפילו מאה פעמים עד שינזוף בו החוטא שכיון שהודיע לו האיסור והוא עובר עליו בזדון חייבכל אחד ואחד מישראל להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים.

מכל מקום אם היא עבירה שבסתר יוכיחו בתחלה בסתר ואם לא שב מדרכו מכלימים אותו ברבים עד שישבוב אבל אם עובר עבירה בגלוי מוכיחין אותו מיד שלא יתחלל שם שמים:

סעיף ו

מי שהוכיח את חבירו ונזף בו חבירו החוטא לא יוכיחו עוד על עבירה זו שנאמר אל תוכח לך וגו'.**ערוך השולחן אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרח**

סעיף ז

וכל זה הוא בשוגגין אבל אם עוברין במזיד ובזה לא שייך להודיעם שאסור שהרי יודעים בעצמם אלא שבמזיד עוברים על זה אמרו בגמ' בספ"ו דיבמות [ס"ה:] כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע וחד אמר שחובה

שלא לומר שנאמר [משלי ט, ח] אל תוכח לך פן ישנאך והקשה הנמק"י הא יש מצות הוכח תוכיח דעיקרו הוא במזיד ותיירץ דוודאי פעם אחת חייב להוכיחן ואולי ישמעו ואף אם ברור לו שלא ישמעו מ"מ כדי שלא יהא להם פתחון פה מחוייב

להוכיחן ברבים פעם אחת ולא יותר ולפ"ז מה שאמרו שם דמצוה שלא לומר או חובה זהו על יותר מפעם אחת וזהו

ברבים אבל ליחיד כתיב הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים וכמ"ש לעיל סי' קנ"ו עד שיכנו או יקללנו כפי הדיעות שבארנו שם ובעבירה שבסתר יוכיחו בסתר ובעבירה שבגלוי יוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים [מג"א סק"ג] ידע דכל זה הוא בישראלהמאמין אלא שיצרו תקפו לעשות ובזה שייך תוכחה אבל הפוקרים בדברי חז"ל באלו אין שייך תוכחה שהרי הם מיניםואפיקורסים ואין להתווכח עמהם [ולולי דברי הנמק"י והרמ"א הייתי אומר דבאלו מייריין ביבמות שם].**שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל ג סימן טו**

כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות דעות... ומשמע דאין חיוב מצוה זו רק על העובר מצות ל"ת דמבטל מצות עשה אינו בעל תוכחת וכן דייק לישניה דהרמב"ם דקאמר הוואה את חברו שחטא כו' אמנם דין דערבות הוי אפי' על ביטול מ"ע כדמוכח בפרק ואלו נאמרין... ועיקר לישנא דקרא דקאמר לעשות אותם משמע דקאי אמ"ע וא"כ במידי דלא שייכא מצות תוכחת אכתי צריכנא למחות להנצל מדין ערבות, והנה מצות התוכחת והערבות ליתנהו אלא בדאפשר שיתקבלו דבריו דאי לא מקבלי מיפטר כדאיתא בשבת בפרק במה בהמה דף נ"ה שקיטרגה מ"ה =מדת הדין= בשביל שהיה בידן למחות ולא מיחו ומסיק התם דאי הוו ידעי דלא מקבלי מינייהו לא היו ראויין ליענש ומסתמא משמע דעונשן של דורו של יחזקאל לא היה אלא

מדין ערבות ואין סברא לומר דבשביל ביטול מ"ע דתוכחת יהיו ראויין לכל העונשין ההם דממקדשי תחלו אכן כשהוא מדין ערב חשיבנו להו כאלו הם בעצמן החוטאין ולכן ראויין ליענש עונש חמור ובר"פ שבועת הדיינין מפורש יותר דאמר' וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבין זה לזה כשיש בידן למחות ולא מיחו.

והשתא דיליפנא דעונש דערבות ליתיה אלא כשבידו למחות ממילא שמעינן דחיוב מצות תוכחת ליתא אלא כשבידו למחות אמנם בהגמ"י בפ"ו מה' דעות כתב משם רא"ם דמעונש פטור אבל מעשה דהוכח תוכיח לא אפטר אבל הר"מ מקוצי כתב בההיא דהבא על יבמתו כשם שי"ל דבר הנשמע כך חייב שלא לומר דבר שאינו נשמע שנאמר אל תוכח לך פן ישנאך ע"כ... וראוי להתיישב במחלוק' רא"ם והר"מ מקוצי ושמעות נמי קשיין אהדדי דבערכין אמרי' דמצות תוכחת עד כדי הכאה וביבמו' אמרי' דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע **ונראה לפרש דהרא"ם הכי מתרץ להו דאע"פ שידוע למוכיח באומדנא נכונ' שאין החוטא מקבל דברי המוכיח וסופו להכותו אעפ"כ מחייב להוכיח עד שיוכה ממש במעשה אמנם אם בכל זאת ירצה המוכיח לוותר בכבודו ולחזור אח"כ ולהוכיח לאו כ"כ ואדרבה יעשה מצוה בשתיקתו והר"מ מקוצי סבור דמצוה תוכחת דהויא עד כדי הכאה לאו ממש דבעי' שיעשה מעשה אלא כיון שידוע באומדנא נכונה שכן יעשה לו החוט' שיכהו די לו בזה וכיון שהגיע המוכיח לשפוט אומדנא זו בדעתו אמרי' דמצוה לו לשתוק ושלא לומר דבר שאינו נשמע.**

שוב מצאתי בסמ"ג סוף מצוה י"א שכתב וז"ל ואם ברור לו למוכיח שלא יקבלו ממנו והעוברים שוגגין טוב לו לשתוק כדגרסינן על זה בפ' המביא דאפי' באיסורי דאורייתא הנח להו לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין אבל אם העוברין מזידין וברור הוא שלא יקבלו אעפ"כ שפטור מעונש מיתה כדמוכח במס' שבת וכו' מ"מ מעשה דהוכח תוכיח לא מפטרי ואע"פ שמוסיף על עונשין שלא יקבלו הלעיטהו לרשע וימות ולכך צוה תלמוד השתיקה בשוגגין דוקא, ואני אומ' שאין זה כי אם עצה טובה כי אף במזידין צריך לשתוק כדאמר' בפרק הבא על יבמתו שחובה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע שנאמר אל תוכח לך פן ישנאך ע"כ...

ונמצא כללן של דברים בקיצור, א' מצות תוכחת ליתא אלא במצות ל"ת, ב' דין דערבות איתיה בעשה ובל"ת ג' מצות תוכחת ודין ערבות ליתנהו אלא דבאפשר למחות ובדלא אפשר למחות מיפטרי ד' לרא"ם בדלא אפשר למחות לא איפטר אלא מעונש אבל מצות תוכחת אכתי רמיא עליה, ה' לרא"ם אם העוברין שוגגין וידוע דלא מקבלי תוכחת מוטב לו לשתוק ומצוה שלא לו' דבר שאינו נשמע אכן אם הם מזידין אדרבה מוסיפין להוכיחן כדי להענישן, ודבר שאינו מפורש בתורה אמרי' מוטב שיהיו שוגגין כו' והרמב"ם ז"ל מחמיר להצריך שיהיה דבר שפשט ברוב בני אדם...

שו"ת אבני נזר חלק יו"ד סימן תסא

(ב) ... וא"ת גם בזה הואיל ועברין הוא אין להוכיחו ע"ז הלא כל מצות הוכח תוכיח בעובר במזיד. ואדרבא מבואר במג"א (סי' תר"ח) ובהרב ז"ל בש"ע דבשוגג ליכא עשה דהוכח תוכיח. וא"ת משום שהוא עבריין בעבירות אחרים הא ודאי משום זה לא אימעט מעמיתך דלא אימעט אלא גוי כנ"ל. ואפשר לומר דמה שאמרו בערכין במצות תוכחה עד כמה עד הכאה עד קללה כו' דכשהוא רשע שאינו מקבל תוכחה כפי שיעור הנ"ל שוב אימעט מעמיתך שלא יהי' מצוה להוכיחו עוד:

(ד) ונ"ל לפרש דהנה בפרק המביא דאפי' בדאורייתא מוטב שיהי' שוגגין ואל יהי' מזידין. ובס' יראים (סי' ל"ז) דאפי' הוא מזיד אמרינן הנח להם לישראל כו' דכשם שאין להרבות עונשין משוגג למזיד כך אין להרבות עונשין משאינו מותרה למותרה. אלא דמ"מ כיון דכעבר במזיד איכא עשה דהוכח תוכיח עמיתך ואין אומרים לו חטא לעבור על מצות עשה כדי שיזכה חברך. ודוקא בשוגג דליכא משום עשה דהוכח תוכיח... רק משום ערבות שמחויב שחבירו ג"כ יקיים המצות ולא יעבור עבירות. וכיון שברור לו שלא ישמע ובין כך וכ"כ יעבור ליכא משום ערבות וע"כ אסור לו להוכיח שמרבה עליו עונש. אבל במזיד דעשה דהוכח תוכיח מצוה דידי' הוא. יציית חבירו או לא אין אומרים לו חטא כנ"ל וכן מבואר במג"א (סי' תר"ח סק"ג) דעשה דהוכח תוכיח בכל ענין אף אם ברור לו שלא ישמעו והם דברי הגהות מיימוני (פ"ו מה' דיעות אות ג') בשם רא"מ. וכן מסתבר שלא נכתב טעם המצוה בתורה בשביל שישב מדרכו. ועוד דאף שברור לו שלא ישמע מ"מ יש בחירה ואפשר שיתיישב וישמע לתוכחתו וע"כ שם תוכחה עליו. ואף אם לא ישמע. הוא קיים מצוותו ע"כ הוא יעשה את שלו להוכיחו ודוקא בחיוב ערבות שאין התוכחה מצוה בעצם רק שלא יעבור חבירו ואם ברור שלא ישמע אין חיוב משא"כ בחיוב הוכח תוכיח דמצוה דידי' הוא:

שו"ת בצל החכמה חלק ג סימן כב

דין הכה, קילל החוטא את מוכיחו או נזף בו אם שוב אין להוכיחו על שום עבירה - ואם כל ישראל נפטרו מלהוכיחו - ואם שייך מצות תוכחה בעובר בשוגג...

(ג) אחר החיפוש הריני רואה כי נמצא בזה מחלוקת בין האחרונים. - בשו"ע הרב (או"ח סי' תר"ח סעי' ו') כל ז"ל, מי שהוכיח את חבירו ונזף בו חבירו החוטא לא יוכיחו עוד "על עבירה זו" שנאמר אל תוכח לך וגו' עכ"ל. מבואר להדיא דדוקא על עבירה זו שהוכיח אותה עלי' והכהו לא יוכיחו עוד אבל עובר על עבירה אחרת חייב להוכיחו...

(ד) ברם ראיתי בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' תס"א אות ב') שדן שם לענין מצות תוכחה לרשע שהרי כתיב הוכח תוכיח את עמיתך ובכל מקום דרשינן, עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות, אלא שבכאן הרי עיקר מצות תוכחה לעובר במזיד הוא ומסיק שם ז"ל, ואפשר לומר דמה שאמרו בערכין במצות תוכחה עד כמה עד הכאה עד קללה כו' דכשהוא רשע שאינו מקבל

תוכחה כפי שיעור הנ"ל אימעט מעמיתך שלא יהי' מצוה להוכיחו עוד עכ"ל. וכיון שכן נראה פשוט שגם על עבירה אחרת אין עוד להוכיחו דכיון שהרשיע במצות תוכחה גופה אינו בכלל עמיתך דכתיב במצות תוכחה ואינו שייך לגבי' מצות הוכח תוכיח לא באותה עבירה ולא בשום עבירה אחרת...

ט) והנה לדעת הסמ"ג (עשין י"א) ודעמי' דס"ל דכל שידוע בודאי שהלה לא ישמע לו ולא יקבל תוכחתו אז גם כשחוטא במזיד אין על חבירו להוכיחו ע"ש, י"ל דע"י שהחוטא נזף במוכיחו או מקללו או מכהו מתברר שמעתה בודאי לא יקבל תוכחתו ולכן אין להוכיחו עוד. ולא משום צערי' דמוכיח, אלא משום דבכל כי האי לא שייך מצות תוכחה מחמת רשעות החוטא שאינו מקבל תוכחתו...

י) אמנם לפימש"כ הנמוק"י (סו"פ הבא על יבמתו) דהך דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע בתוכחה לרבים נאמר אבל יחיד הבא לעבור במזיד אפי' יודע בודאי שלא יקבל תוכחתו חייב להוכיחו עד קללה או הכאה וכ"כ הריטב"א שם. גם בסמ"ק (מצוה קי"ב) מבואר שאם החוטא מזיד וברור למוכיח שלא יקבל תוכחתו אינו נענש כמותו אך הוא עובר על מצות הוכח תוכיח עד שינזוף בו החוטא. וזה גם דעת העיטור והרא"ש (פ"ד דביצה סי' ב') שמעתיק דבריו, דבמפורש בתורה אפי' ברור לו שלא יקבל ממנו חייב להוכיחו וכ"פ הרמ"א (או"ח סי' תר"ח סעי' ב'). ולדבריהם מצות תוכחה ע"כ אינו רק בשביל להחזיר את החוטא למוטב אלא גזירת הכתוב הוא - לפי"ז גם אם נאמר דע"י שהחוטא מכה או מקלל את המוכיח או נזף בו מתברר שבודאי לא יקבל תוכחתו מעתה מה בכך, הרי גם בידוע בודאי שלא יקבל תוכחתו חובה עליו להוכיחו וא"כ מאי טעמא לא יוכיחו אחר ההכאה, קללה או נזיפה, הרי מצטער אינו פטור משאר מצות.

יא) ברם לפי תשו' אבני נזר הנ"ל (אות ד') א"ש מאד, דבמה שהחוטא הכה קילל או נזף במוכיח והרשיע במצות תוכחה גופה, הרי הוא יצא מכלל עמיתך הנאמר בקרא הוכח תוכיח את "עמיתך" ואין מצוה להוכיחו. נמצא לא משום צערי' של המוכיח, אלא משום רשעתו של החוטא פטרינו לי' מלהוכיחו עוד אחרי ההכאה קללה או נזיפה. וממילא שאין להוכיחו גם כשיעבור עבירה אחרת וכמש"כ (אות ד'). - טעם זה א"ש גם לשיטת הסמ"ג ודעמי' שהזכרתי (אות ט').

יג) אגב אמינא להעיר כי מסתימת הש"ס והפוסקים משמע שאם הכה או קילל החוטא את המוכיח או שנזף בו, לא מוכיח זה שהוכה בלבד נפטר מלהוכיחו עוד אלא ה"ה לכל ישראל...

יד) ...מוכח כן בשו"ע הרב (סי' תר"ח סעי' ה') שכ' בידוע לנו שהחוטא לא יקבל ממנו והוא עובר עליו בזדון חייב כאו"א מישראל להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח ואילו בכה"ג בשוגג והוא דבר שאיסורו מפורש בתורה כ' שם, שצריך למחות בידו "לפי שכל ישראל ערביין זל"ז" ע"ש. ולא כ' משום מצות תוכחה. ומשמע דבשוגג אין כאן מצות תוכחה רק ערבות. מ"מ עיי' בסמ"ק (מצוה קי"ב) שכ' הוכח תוכיח את עמיתך ודרשו רבותינו הרואה חבירו עובר על ד"ת או שוגג או מזיד וכו' חייב להוכיחו ואם לא הוכיחו נענש כמותו וכו' עכ"ל. מוכח דשוגג ומזיד שוין בין לענין תוכחה ובין לענין ערבות. גם בפ"י הרדב"ז על הרמב"ם (פ"ו מה' ממרים הי"א) נראה דשייכה מצות תוכחה גם בשוגג, שהרי כ' שם, דהך דקידושין מירא בטועה או שוגג עש"ה ודו"ק.

העולה להלכה: א) הכה או קילל החוטא את מוכיחו או שנזף בו, שוב אין להוכיחו על אותה עבירה ולא רק כשהוא ממשיך לחטא אחרי ההכאה וכו' אלא גם אם יבא לעבור על אותה עבירה לאחר זמן (אות ד' ה' י"ב). - ב) הכה וכו' את המוכיח ובא אחר"כ לעבור על עבירה אחרת תלי' במחלוקת האחרונים אם צריך להוכיחו (אות ג' ד' י'). - ג) הכה החוטא את המוכיח, לא לבד מוכיח זה שהוכה לא יוכיחו עוד אלא ה"ה לכל ישראל (אות י"ג). - ד) מצו"ע של הוכח תוכיח שייכה גם כלפי מי שחוטא בשוגג כן נראה מבואר דעת הפוסקים, ומ"מ מידי פלוגתא לא נפקא (אות י"ד). - ה) מצטער חייב בכל מצות התורה חוץ מאחדות יוצאות מן הכלל (אות ז').

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן יג

א. אם צריך למנוע מן השותף שיאכל משלו, כשאינו מסכים לברך, מדין חיוב תוכחה

הנה נראה דלהרשותו ליקח בעצמו מה שירצה לאכול ולשתות, ליכא איסור, אף שהיה יכול לעכבו מליקח כשלא היה נותן לו רשות. דלעכב מלעשות איסור מסתבר שהוא מחיוב מצוות הוכח תוכיח, שאם ידוע שלא יקבל, פטור, אף כשהוא איסור דאורייתא. וכשאמר לו שלא ישמע לו ולא יאמר לו כלום הוא עוד יותר מנזיפה. ולכן אם אמר לשותפו שאסור לו ליתן לו דבר אוכל ומשקה, מאחר שהוא אינו רוצה לברך, סגי בכך...

ואם אפשר לצאת מזה פירוד וביטול השותפות, והוא צריך לשותפות זו, שנמצא שהוא לו הפסד ממון, מסתבר שאין עליו להחמיר בזה. דהפסד ממון הלא הוא גרע מנזיפה, דלר' יוחנן בערכין דף ט"ז ע"ב, ליכא שוב חיוב תוכחה. ולא משמע שיפלוגו בהפסד ממון רב ושמאול עליו. שלכן אף אם נפסוק הלכה עד הכאה כרב, דכן פסק הרמב"ם פ"ו מדעות ה"ז, אין עליו חיוב בהפסד ממון.

שו"ת ציצ אלעזר חלק יג סימן סג

בגדרי מצות תוכחה...

ובכל זאת לא חזר מחידושו האמור בתמכו את יסודותיו שגם הסמ"ג נקיט לבסוף כן לדינא דהכל תלוי אם ברור הדבר בודאי שלא יקבלו דאז אין להוכיחם וחובה לשתוק ושלזה נוטים דברי הרי"ף בביצה ויבמות ודברי התוס' בשבת שם וס"פ חזקת ופ"ק דע"ז והגהות אשרי בשבת שם יעו"ש.

(ו) ולבסוף מן הראוי גם להזכיר בזה...העיד הריטב"א בשם רב גדול אשכנזי שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר"י והרב מרוטנבורק שלא נאמרו דברים אלו אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילים בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה ואפילו בדרבנן מחינן וקנסינן להו עד דלא לעבדו לא בשוגג ולא במזיד, ושכן הוא במדרש ירושלמי עיי"ש. ודון מינה ואוקי באתרין בגז"ש ובק"ו בן בנו של ק"ו לדורנו זה אשר הפרוץ בו מרובה על העומד, ד' ירחם, ואין להאריך בכאן יותר.

שו"ת ציצ אלעזר חלק יז סימן לו

ולזה יש להוסיף דברי שו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' ש"ג שמבאר ע"פ הרמ"א דבדבר שאינו שנשמע בכה"ג ליכא משום ערבות אבל איכא משום מצות תוכחה, ומכיון שהוא רק מצד מצות תוכחה אזי אין להוכיחו ברבים, אבל ביחידות או באופן דלית בה ביזוי או שאר יסורין מחויב להוכיחו וכו' ועלה מוסיף וכותב דאבל על מומרים לחלל שבת בפרהסי', או מומר לע"ז, או מומר להכעיס שדינם כגוי לאנשים כאלו אין כאן מ"ע של תוכחה, ורק איכא מצד ערבות היכא שיש בידינו למחות ולעונשם בעונש המגיע להם וודאי החיוב עלינו, דעיקר ערבות של תוכחה דהנסתרות וכו' והנגלות וכו' בפ' נצבים מירי בעובד ע"ז וכו', אבל אין עלינו מ"ע של תוכחה וכו' ומה לו ולנו ואינו קרוי עמיתך, והחיוב עלינו רק לעשות סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים, ובזה לא יגיע אלינו שום רעה, אם אין בידינו למחות, ואין עלינו מצות תוכחה יעו"ש, ודברי המהר"ם שיק תואמים ומשלימים ומסייעים לדברי המשנ"ב, ויוצא לנו איפוא דבפוקרים ומחללי שבתות בפרהסיא, וכיוצא באלה, אם לא מועילה מחאתנו, ואין הכח בידינו להענישם אזי פטורים אנו מלהוכיחם ויצאנו מכלל ערבות ואין עלינו עליהם מ"ע דתוכחה, ויש עלינו רק להזהיר על סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה בכל הדרכים שבידינו.

כללתי גם "פוקרים" כי כן כותב הערוך השלחן שם בסימן תר"ח סעיף ז' וז"ל ודע דכל זה הוא בישראל המאמין אלא שיצרו תקפו לעשות ובזה שייך תוכחה אבל הפוקרים בדברי חז"ל באלו אין שייך תוכחה שהרי הם מינים ואפיקורסים ואין להתווכח עמם עכ"ל, ודבריו אלה ההיום מעין צרי ומרפא למכאוב לבבנו כאשר עינינו ראות וכלות כופרים ומעליבים במלאכי אלהים ומועלים מעל בה' ר"ל בריש גלי ואין לאל ידינו להושיע וד"ל.

שו"ת יביע אומר חלק א - או"ח סימן מ"ד (טז) ועינא

לפע"ד י"ל עפ"מ"ש בשו"ת הרשב"ץ ח"ב (סו' מז), דהא דאמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, היינו דוקא בדבר שכלם שוגגין, אבל בדבר שמיעוטן שוגגים מצוה למחות בידם, אף אם יבאו להיות מזידין, כדי להזהיר לאחרים שלא יבאו לידי מכשול.

שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן לו

שאלה: רבים חושבים בטעות, שהנהיגה ברכב ביום טוב מותרת, ורק בשבת אסורה הנהיגה, מפני שהיא כרוכה במלאכת הבערה, ונאמר בתורה: לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. אבל ביום טוב שהבערה מותרת לצורך, מותר לנהוג ברכב. האם יש מצוה להוכיחם ולהסביר להם חומר האיסור, או מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים?

...והנה מבואר בתוספות שבת (נ"ח) בד"ה ואע"ג, ובתוספות עבודה זרה (ד' סע"א), שאין לומר מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים, אלא כשהדבר ידוע לנו בודאי שלא ישמעו לקול מורים, אבל אם יש ספק שמא יקבלו, צריכים למחות בידם... והנה הדבר ברור שתלמיד חכם שמוסר שיעור בהלכה בפני רבים, מצוה עליו להסביר לעם בתוך דבריו חומר האיסור שבנידון שלנו. ואפילו אם הוא יודע בבירור שאלו שהיו נכשלים באיסור זה ימשיכו בו גם להבא, אף על פי כן אין לומר בזה מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים...לכן מצוה להודיע ולהסביר בדרכי נועם לנכשלים באיסור זה, את חומרת האיסור. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.